YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
29 päivänä huhtikuuta 2004 *

Asiassa C-102/02,

jonka Verwaltungsgericht Stuttgart (Saksa) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Ingeborg Beuttenmüller

vastaan

Land Baden-Württemberg

ennakkoratkaisun vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21 päivänä joulukuuta 1988 annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY (EYVL 1989, L 19, s. 16) ja direktiiviä 89/48/ETY täydentävästä ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä 18 päivänä kesäkuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/51/ETY (EYVL L 209, s. 25) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: P. Jann, joka hoitaa viidennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit C. W. A. Timmermans, A. Rosas (esittelevä tuomari), A. La Pergola ja S. von Bahr,

julkisasiamies: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Beuttenmüller, edustajanaan Rechtsanwalt T. Weber,

— Land Baden-Württemberg, edustajanaan J. Daur,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään M. Fruhmann,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M. Patakia ja H. Kreppel,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.9.2003 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Verwaltungsgericht Stuttgart on esittänyt 5.3.2002 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 20.3.2002, EY 234 artiklan nojalla kuusi ennakkoratkaisukysymystä vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21 päivänä joulukuuta 1988 annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY (EYVL 1989, L 19, s. 16) ja direktiiviä 89/48/ETY täydentävästä ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä 18 päivänä kesäkuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/51/ETY (EYVL L 209, s. 25) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty riita-asiassa, jossa kantajana on Beuttenmüller, joka on Itävallan kansalainen, ja vastaajana Land Baden-Württemberg ja joka koskee Oberschulamt Stuttgartin (opetuksesta vastaava hallintoelin) päätöstä olla rinnastamatta kantajan Itävallassa saamaa ala-asteen opettajan tutkintotodistusta tuossa osavaltiossa peruskoulun opettajan ammatin harjoittamiseksi vaadittuun pätevyyteen.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 EY 39 artiklan 2 kohdan mukaan työntekijöiden vapaa liikkuvuus merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan.

Direktiivi 89/48

4 Direktiivin 89/48 kolmannesta perustelukappaleesta käy ilmi, että direktiivin tavoitteena on ottaa käyttöön sellainen tutkintotodistusten tunnustamista koskeva menetelmä, joka antaa Euroopan kansalaisille mahdollisuuden harjoittaa kaikkea ammattitoimintaa, joka vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellyttää keskiasteen jälkeistä koulutusta, edellyttäen, että heillä on tähän toimintaan kelpoisuuden antava, vähintään kolmivuotista koulutusta edellyttävä toisessa jäsenvaltiossa annettu tutkintotodistus.

5 Kyseisen direktiivin viidennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"jäsenvaltiot varaavat mahdollisuuden määritellä kelpoisuuden vähimmäistason niiden ammattien osalta, joiden harjoittamisen edellytykseksi yhteisö ei ole määritellyt tällaista tasoa; ne eivät kuitenkaan voi vaatia, toimimatta [EY:n] perustamissopimuksen 5 artiklassa määrättyjen velvoitteidensa vastaisesti, että jäsenvaltion kansalaisen tulee hankkia sellainen kelpoisuus, jonka ne itse yleensä

määrittävät vain viittaamalla oman kansallisen koulutusjärjestelmänsä tutkintotodistuksiin silloin kun asianomainen on jo hankkinut sellaisen kelpoisuuden kokonaan tai osin toisessa jäsenvaltiossa; tämän takia jokaisen vastaanottavan jäsenvaltion, jossa ammatti on säännelty, on otettava huomioon toisessa jäsenvaltiossa hankittu kelpoisuus ja määriteltävä, vastaako se kyseisen jäsenvaltion edellyttämää kelpoisuutta".

6 Saman direktiivin 1 artiklan a alakohdassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

a) 'tutkintotodistuksella' yksittäistä tutkintotodistusta, todistusta tai muuta muodollista kelpoisuutta osoittavaa asiakirjaa tai tällaisten tutkintotodistusten, todistusten tai asiakirjojen yhdistelmää:

— jonka jäsenvaltion lakien, asetusten tai hallinnollisten määräysten mukaisesti asetettu toimivaltainen viranomainen on antanut,

— jolla osoitetaan, että sen haltija on suorittanut vähintään kolmivuotisen tai vastaavan pituisen osa-aikaisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen yliopistossa tai korkeakoulussa tai muussa saman tasoisessa oppilaitoksessa ja tarvittaessa suorittanut keskiasteen jälkeisten opintojen lisäksi vaadittavan ammatillisen harjoittelun, ja

— jolla osoitetaan, että sen haltijalla on ammattipätevyys ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia tai harjoittaa sitä tuossa jäsenvaltiossa,

edellyttäen, että koulutus, joka todistetaan tutkintotodistuksella, todistuksella tai muulla muodollista kelpoisuutta osoittavalla asiakirjalla, on suoritettu pääosin yhteisössä tai että sen haltijalla on kolmen vuoden ammattikokemus, jonka se jäsenvaltio todistaa, joka on tunnustanut kolmannen maan antaman tutkintotodistuksen, todistuksen tai muun muodollista kelpoisuutta osoittavan asiakirjan.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetun tutkintotodistuksen kaltaisena pidetään jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antamaa yksittäistä tutkintotodistusta, todistusta tai muuta muodollista kelpoisuutta osoittavaa asiakirjaa tai tällaisten tutkintotodistusten, todistusten tai asiakirjojen yhdistelmää, jos se on annettu yhteisössä suoritetusta koulutuksesta ja tuon jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen on tunnustanut sen vastaavan tasoiseksi ja jos se antaa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia ja harjoittaa sitä tuossa jäsenvaltiossa."

7 Direktiivin 89/48 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Kun säännellyn ammatin harjoittamiseen ryhtyminen tai sen harjoittaminen vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellyttää tutkintotodistusta, toimivaltainen viranomainen ei saa puutteellisen pätevyyden perusteella kieltäytyä antamasta jäsenvaltion kansalaiselle lupaa ryhtyä harjoittamaan tai harjoittaa tätä ammattia samoilla edellytyksillä, joita sovelletaan sen omiin kansalaisiin:

a) jos hakijalla on tutkintotodistus, joka toisessa jäsenvaltiossa vaaditaan kyseisen ammatin harjoittamisen aloittamiseksi tai sen harjoittamiseksi tuon jäsenvaltion alueella, ja tämä tutkintotodistus on annettu jossakin jäsenvaltiossa; tai

b) jos hakija on viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana harjoittanut kyseistä ammattia päätoimisesti kaksi vuotta toisessa jäsenvaltiossa, joka ei sääntele tätä ammattia 1 artiklan c alakohdassa ja 1 artiklan d alakohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetulla tavalla, ja hänellä on yksi tai useampi muodollista pätevyyttä osoittava asiakirja:

— jonka jäsenvaltion lakien, asetusten tai hallinnollisten määräysten mukaisesti asetettu toimivaltainen viranomainen on antanut,

— joka osoittaa, että sen haltija on suorittanut vähintään kolmivuotisen tai vastaavan pituisen osa-aikaisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen jäsenvaltion yliopistossa tai korkeakoulussa tai muussa saman tasoisessa oppilaitoksessa, ja tarvittaessa suorittanut keskiasteen jälkeisten opintojen lisäksi vaadittavan ammatillisen harjoittelun, ja

— joka antaa sen haltijalle valmiuden ammattinsa harjoittamiseen.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuun muodollista kelpoisuutta osoittavaan asiakirjaan rinnastetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antama todistus muodollisesta kelpoisuudesta tai tällaisten todistusten yhdistelmä, jos se on annettu yhteisössä suoritetusta koulutuksesta ja tuo jäsenvaltio tunnustaa sen vastaavan tasoiseksi edellyttäen, että tunnustaminen on annettu tiedoksi muille jäsenvaltioille ja komissiolle."

8 Direktiivin 89/48 4 artiklan mukaan vastaanottava jäsenvaltio voi 3 artiklan estämättä edellyttää, että hakija myös todistaa, että hänellä on tiettyä

ammattikokemusta, ja suorittaa enintään kolme vuotta kestävän sopeutumisajan tai kelpoisuuskokeen. Siinä asetetaan tiettyjä sääntöjä ja edellytyksiä niille toimenpiteille, joita jäsenvaltio voi edellyttää hakijalta puuttuvan ammattikoulutuksen korvaamiseksi (jäljempänä korvaavat toimenpiteet).

9 Kyseisen direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Vastaanottavan jäsenvaltion on hyväksyttävä todisteeksi 3 ja 4 artiklassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten antamat todistukset ja asiakirjat, jotka asianomaisen on esitettävä ammatin harjoittamista koskevan hakemuksensa tueksi."

Direktiivi 92/51

10 Direktiivissä 92/51 perustettu täydentävä ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskeva järjestelmä kattaa ne koulutustasot, jotka eivät kuuluneet direktiivillä 89/48 perustettuun yleiseen järjestelmään, jota sovelletaan vain ylemmäntasoiseen koulutukseen.

11 Direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

a) 'tutkintotodistuksella' koulutuksesta annettua yksittäistä asiakirjaa tai tällaisten asiakirjojen yhdistelmää:

— jonka jäsenvaltion lakien, asetusten tai hallinnollisten määräysten mukaisesti asetettu toimivaltainen viranomainen on antanut,

— jolla osoitetaan, että sen haltija on suorittanut:

i) muun kuin direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan a alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetun vähintään yksivuotisen tai vastaavan pituisen osa-aikaisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen, johon pääsemiseksi yleensä vaaditaan yliopistoon tai muuhun korkeampaan koulutukseen pääsyn edellyttämä keskiasteen koulutus, ja tarvittaessa suorittanut kyseisten keskiasteen jälkeisten opintojen lisäksi vaadittavan ammattiin perehdyttävän koulutuksen,

ii) tai liitteessä C mainitun koulutuksen,

ja

— jolla osoitetaan, että sen haltijalla on ammattipätevyys ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia tai harjoittaa sitä kyseisessä jäsenvaltiossa,

edellyttäen, että koulutus, joka todistetaan tällä asia kirjalla, on suoritettu pääosin yhteisössä tai yhteisön ulkopuolella oppilaitoksissa, joissa annetaan jäsenvaltion lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten mukaista koulutusta tai että sen haltijalla on kolmen vuoden ammattikokemus, mistä on sen jäsenvaltion antama todistus, joka on tunnustanut kolmannen maan koulutuksesta antaman asiakirjan.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettuun tutkintotodistukseen rinnastetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antama koulutuksesta annettu yksittäinen asiakirja tai tällaisten asiakirjojen yhdistelmä, jos se on annettu yhteisössä suoritetusta koulutuksesta ja tuon jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen on tunnustanut sen vastaavan tasoiseksi, ja jos se antaa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia ja harjoittaa sitä tuossa jäsenvaltiossa;

— —

g) 'säännellyllä koulutuksella' koulutusta, joka:

— on erityisesti suunnattu tietyn ammatin harjoittamiseen,

ja

— käsittää koulutuksen, jota tarvittaessa täydennetään ammattiin perehdyttävällä koulutuksella tai harjoittelulla tai työelämään tutustumisella ja jonka rakenteesta ja tasosta määrätään tuon jäsenvaltion laeissa,

asetuksissa tai hallinnollisissa määräyksissä tai jota valvoo tai jonka hyväksyy tätä varten asetettu viranomainen;

— — ."

12 Direktiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Kun säännellyn ammatin harjoittamiseen ryhtyminen tai sen harjoittaminen vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellyttää tässä direktiivissä tai direktiivissä 89/48/ETY tarkoitettua tutkintotodistusta, toimivaltainen viranomainen ei saa puutteellisen pätevyyden perusteella kieltäytyä antamasta jäsenvaltion kansalaiselle lupaa ryhtyä harjoittamaan tai harjoittaa tätä ammattia samoilla edellytyksillä, joita sovelletaan sen omiin kansalaisiin, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta direktiivin 89/48/ETY soveltamista:

a) jos hakijalla on tässä direktiivissä tai direktiivissä 89/48/ETY tarkoitettu tutkintotodistus, joka toisessa jäsenvaltiossa vaaditaan kyseisen ammatin harjoittamisen aloittamiseksi tai sen harjoittamiseksi tuon jäsenvaltion alueella, ja tämä tutkintotodistus on annettu jossakin jäsenvaltiossa;

— —.

Poiketen siitä, mitä tämän artiklan ensimmäisessä alakohdassa säädetään, vastaanottavan jäsenvaltion ei tarvitse soveltaa tätä artiklaa silloin, kun säännellyn ammatin harjoittamiseen ryhtyminen tai sen harjoittaminen siinä

valtiossa edellyttää direktiivissä 89/48/ETY tarkoitettua tutkintotodistusta, jonka myöntämisen yhtenä edellytyksenä on yli nelivuotisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen suorittaminen."

13 Direktiivin 92/51 4 artiklan mukaan vastaanottava jäsenvaltio voi 3 artiklan estämättä edellyttää, että hakija todistaa, että hänellä on tiettyä ammattikokemusta, tai suorittaa enintään kolme vuotta kestävän sopeutumisajan tai kelpoisuuskokeen. Siinä asetetaan tiettyjä sääntöjä ja edellytyksiä niille korvaaville toimenpiteille, joita voidaan edellyttää. Tämän 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan, jos hakemuksen tueksi esitetyn 3 artiklan ensimmäisen kohdan a tai b alakohdassa tarkoitetun koulutuksen kesto on vähintään vuoden vastaanottavan jäsenvaltion edellyttämää lyhyempi, vaadittava ammattikokemusaika saa olla kestoltaan enintään "kaksi kertaa puuttuva koulutusaika, kun puuttuva koulutusaika koskee keskiasteen jälkeistä koulutusta tai ohjaavan ammattihenkilön valvonnassa suoritettavaa ammattiin perehdyttävää harjoittelua, joka päättyy kokeeseen".

14 Direktiivin 92/51 12 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Vastaanottavan jäsenvaltion on hyväksyttävä todisteeksi 3–9 artiklassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten antamat asiakirjat, jotka asianomaisen tulee esittää ammatin harjoittamista koskevan hakemuksensa tueksi".

Kansallinen lainsäädäntö

15 Saksassa opettajien koulutusta ja ammatin sääntelyä koskeva lainsäädäntö kuuluu pääasiallisesti osavaltioiden toimivaltaan. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen kansallisen tuomioistuimen mukaan seuraavat säännökset, joita sovelletaan Baden-Württembergissä, ovat merkityksellisiä pääasian riidan arvioimiseksi.

16 Opettajien ammattipätevyyden tunnustamista koskevat säännökset sisältyvät 15.8.1996 annettuun, Verordnung des Kultusministeriums zur Umsetzung der Richtlinie 89/48/EWG — — für Lehrerberufe -nimiseen asetukseen (direktiivin 89/48/ETY soveltamisesta opettajien ammattiin annettu kirkollisasiain- ja opetusministeriön asetus; GBl., s. 564, jäljempänä EU-EWR-LehrerVO). Tämä asetus annettiin Landesbeamtengesetzin (osavaltion virkamiehiä koskeva laki), sellaisena kuin se on 19.3.1996 julkaistuna (GBl., s. 286; jäljempänä LBG) 28 a §:n 1 momentin nojalla. Tässä säännöksessä säädetään seuraavaa:

"28 a § — — Kelpoisuus opettajan ammattiin yhteisön säännösten mukaan

1) Kelpoisuus opettajan ammattiin voidaan saada myös seuraavien säädösten nojalla:

1. direktiivi 89/48/ETY — — , tai

2. direktiivi 92/51/ETY — — .

Ministeriöt antavat tarkemmat säännökset oman toimivaltansa rajoissa, sisäministeriön ja valtiovarainministeriön suostumuksella."

17 EU-EWR-LehrerVO:n 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

"1 § — — Tunnustaminen

1) Vähintään kolmivuotisen korkeamman koulutuksen jälkeen Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai muussa Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen sopimuspuolena olevassa valtiossa saatu tai tunnustettu kelpoisuus, jota tarkoitetaan — — direktiivissä 89/48/ETY — — , tunnustetaan hakemuksesta kelpoisuudeksi harjoittaa opettajan ammattia Baden-Württembergin koululaitoksessa, jos

1. hakija on Euroopan unionin jäsenvaltion tai muun Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen sopimuspuolena olevan valtion kansalainen,

2. kelpoisuus koskee vähintään kahta sellaista ainetta, joita Baden-Württembergissä vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi,

3. hakijalla on Baden-Württembergissä opettamiseen tarvittava kirjallinen ja suullinen saksan kielen taito,

4. hakijan suorittamassa koulutuksessa, josta saadaan direktiivin 89/48/ETY 3 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdassa tarkoitettu tutkintotodistus, ei ole olennaisia ainekohtaisia, didaktisia, pedagogisia tai käytännön puutteita suhteessa Baden-Württembergissä suoritettavaan koulutukseen,

5. direktiivin 89/48/ETY 3 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdassa tarkoitetun tutkintotodistuksen saamiseksi vaadittavan koulutuksen kesto on enintään vuoden lyhyempi kuin opettajan ammatin harjoittamiseksi Baden-Württembergissä vastaavassa oppilaitoksessa vaadittavan koulutuksen kesto.

2) Jos koulutuksen sisältö ei täytä 1 kohdan 4 alakohdan vaatimuksia, hakijalta voidaan vaatia sopeutumisajan tai kelpoisuuskokeen suorittamista.

3) Jos koulutuksen kesto ei täytä 1 kohdan 5 alakohdan vaatimuksia, hakijalta voidaan vaatia todisteita ammattikokemuksesta.

4) Hakijalta voidaan vaatia ainoastaan 2 kohdan mukaista toimenpidettä tai 3 kohdassa tarkoitettuja todisteita. Jos koulutuksessa on puutteita sekä sisällön osalta (1 kohdan 4 alakohta) että keston osalta (1 kohdan 5 alakohta), hakijalta voidaan vaatia puutteen korjaamista ainoastaan keston osalta 2 kohdan mukaisesti."

18 EU-EWR-LehrerVO:n 5 §:ssä säädetään seuraavaa:

"5 § — — Päätökset

1) Hakemusasia on ratkaistava päätöksellä viimeistään neljä kuukautta kaikki tarvittavat asiakirjat sisältävän hakemuksen jättämisestä; määräaikaa pidennetään asiakirjojen täydentämistä koskevan pyynnön yhteydessä. Päätös on perusteltava ja siinä on ilmoitettava muutoksenhakuteistä.

2) Päätöksessä hakijan ammatillinen toiminta ja koulutus luokitellaan suhteessa Baden-Württembergissä harjoitettavaan opettajan ammattiin nähden. Päätöksen on myös sisällettävä seuraavat tiedot:

1. onko Baden-Württembergissä opettajalta edellytetty koulutuksen kesto alitettu yli vuodella,

2. mitä olennaisia puutteita esitetyssä pätevyystodistuksessa mainittujen oppiaineiden osalta esiintyy tai mitkä ovat tärkeimmät puuttuvat toiminta-alat; tässä yhteydessä on mainittava puuttuvat alat,

3. lisäksi on ilmoitettava

   a) mahdollisen sopeutumisajan kesto ja olennainen sisältö sekä

   b) mahdollisen kelpoisuuskokeen sisältö."

19 EU-EWR-LehrerVO:n 6 §:ssä säädetään seuraavaa:

"6 § — — Tunnustaminen

1) Opettajan ammattipätevyys tunnustetaan, jos asian tarkastelussa ilmenee, ettei puutteita ole, jos kelpoisuuskoe tai sopeutumisaika on suoritettu menestyk-

sellisesti tai jos ajallisen puutteen osalta edellytetty ammattikokemus on todistettu ja jos lisäksi on osoitettu 2 §:ssä edellytetty saksan kielen taito. Kirkollisasiain- ja opetusministeriö antaa hakijalle näitä tietoja koskevan todistuksen.

2) Tunnustamispäätöksessä on viitattava siihen, että tunnustaminen ei oikeuta työpaikan saantiin."

Pääasian riita ja ennakkoratkaisukysymykset

20 Pääasian kantaja, Beuttenmüller, on syntynyt vuonna 1958. Ylioppilastutkinnon suoritettuaan hän opiskeli Pädagogische Akademie der Erzdiözese Wienissä (Itävalta). Neljä lukukautta kestäneiden opintojen, joihin sisältyi pääasiallisesti vieraiden kielten ja kuvaamataidon opetusta, hän sai 6.6.1978 ala-asteen opettajan tutkintotodistuksen.

21 Vuodesta 1978 vuoteen 1988 Beuttenmüller työskenteli opettajana Itävallassa. Hänelle myönnettiin 1.2.1981 lukien hoitovapaata äitiyden perusteella.

22 Vuodesta 1991 lähtien Beuttenmüller on työskennellyt opettajana Baden-Württembergissä. Hän työskenteli ensin kirkon tukemassa nuorten maahanmuuttajien oppilaitoksessa. Baden-Württemberg palkkasi hänet 6.12.1993 lukien ja hän on työskennellyt siitä lähtien opettajana kyseisen osavaltion julkisissa kouluissa.

23 Beuttenmüller kuului 30.7.1996 saakka Bundesangestelltentarifvertragissa (julkisen sektorin työntekijöiden valtakunnallinen työehtosopimus; jäljempänä BAT) määrätyn palkkataulukon palkkaluokkaan Vb, Richtlinie des Finanzministeriums Baden-Württemberg über die Eingruppierung der im Angestelltenverhältnis beschäftigten Lehrkräfte des Landes -nimisten suuntaviivojen (Baden-Württembergin valtiovarainministeriön osavaltion palkkaamien opettajien palkkaluokista antamat suuntaviivat) mukaisesti. Tuosta päivästä lukien hän on kuulunut BAT:n ylempään palkkaluokkaan IVb.

24 Beuttenmüller pyysi 16.3.1998 päivätyllä kirjeellä Oberschulamt Stuttgartia rinnastamaan hänen Itävallassa saamansa opettajan tutkintotodistuksen Baden-Württembergissä annettaviin tutkintotodistuksiin, sekä ylennystä BAT:n palkkaluokkaan III.

25 Oberschulamt Stuttgart hylkäsi tämän hakemuksen 26.8.1999 Beuttenmüllerille tiedoksi annetulla päätöksellä. Se hylkäsi 21.11.2000 kantajan tästä päätöksestä tekemän valituksen.

26 Beuttenmüller nosti 20.12.2000 Verwaltungsgericht Stuttgartissa kanteen, jossa hän vaati, että kyseinen tuomioistuin

— ensisijaisesti "sen jälkeen, kun Oberschulamt Stuttgartin 26.8.1999 tekemä päätös, sellaisena kuin se on esitetty Oberschulamt Stuttgartin 21.11.2000 valituksen johdosta tekemässä päätöksessä, on kumottu, velvoittaa vastaajan hyväksymään kantajan hakemuksen, joka koskee hänen Itävallassa suorittamaansa kaksivuotiseen opettajankoulutukseen perustuvan pätevyyden rinnastamista pätevyyteen, jota Baden-Württembergissä edellytetään ala- ja yläasteen opettajilta";

— toissijaisesti "kumoaa Oberschulamt Stuttgartin 26.8.1999 tekemän päätöksen, sellaisena kuin se on esitetty Oberschulamt Stuttgartin 21.11.2000 valituksen johdosta tekemässä päätöksessä, ja toteaa, että vastaaja on velvollinen antamaan kantajalle mahdollisuuden korvaavien toimenpiteiden (sopeutumisaika, kelpoisuuskoe ym.) avulla täyttää edellytykset, joita hänen vaatimalleen rinnastamiselle on asetettu".

27 Verwaltungsgericht Stuttgart toteaa ennakkoratkaisupyynnössä, että Beuttenmüllerin hakemuksen hylkäävä päätös on asiaan soveltuvien kansallisten säännösten mukainen. Sen mukaan tämä hakemus ei täytä EU-EWR-LehrerVO:ssa säädettyä välttämätöntä edellytystä, jonka mukaan hakijalla on oltava vähintään kolmivuotinen keskiasteen jälkeinen koulutus. Sen mukaan ei ole edes tarpeen tutkia, voidaanko Pädagogische Akademie der Erzdiözese Wienin katsoa olevan korkeakoulu tai ainakin direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettu saman tasoinen oppilaitos.

28 Verwaltungsgericht Stuttgart myöntää kuitenkin, että oikeus siihen, että Beuttenmüllerin Itävallassa saama pätevyys tunnustetaan tai rinnastetaan, saattaa perustua suoraan LBG:n 28 §:ssä mainittuihin kahteen direktiiviin, eli direktiiveihin 89/48 ja 92/51. Se katsoo, että tuossa tapauksessa asiaan liittyy useita näiden kahden direktiivin asian kannalta merkityksellisten säännösten tulkintaa koskevia kysymyksiä.

29 Verwaltungsgericht Stuttgart katsoo direktiivin 89/48 osalta, että sen 1 artiklan a alakohdan toiseen alakohtaan sisältyvä vastaavuuslauseke saattaisi mahdollisesti soveltua Beuttenmüllerin Itävallassa suorittamaan, vain kaksivuotiseen koulutukseen. Itävallan liittovaltion opetus- ja kulttuuriministeriön 10.8.1998 antamassa lausunnossa, jonka kantaja on liittänyt hallinnollista menettelyä koskeviin asiakirjoihin, todetaan, että Itävallan opettajankoulutuslaitoksissa annettavan koulutuksen kesto on pidennetty 1.9.1985 lukien neljästä kuuteen lukukauteen. Aikaisemman, neljä lukukautta kestäneen koulutuksen suoritta-

neilla henkilöillä on ammattiin pääsyn ja ammatin harjoittamisen osalta samat oikeudet kuin uuden, kuusi lukukautta kestäneen koulutuksen suorittaneilla henkilöillä. Tämän lausunnon mukaan "direktiiviin [89/48] sisältyvän vastaavuuslausekkeen soveltamisen edellytykset näyttäisivät näin ollen täyttyvän neljä lukukautta kestäneen koulutuksen osalta".

30 Tässä asiayhteydessä Verwaltungsgericht Stuttgart viittaa samoin Euroopan yhteisöjen komission 4.11.1998 antamaan lausuntoon, joka on liitetty Beuttenmüllerin toimittamiin asiakirjoihin ja jossa todetaan seuraavaa:

"Jos aiempi koulutus korvataan kolme vuotta kestäneillä korkeakouluopinnoilla, komissio katsoo, että aiemman tutkintotodistuksen haltijat voivat vedota direktiiviin 89/48/ETY, siltä osin kuin kansallisissa säännöksissä nimenomaisesti todetaan, että heidän koulutuksensa voidaan rinnastaa uudemmalla tutkintotodistuksella osoitettavaan koulutukseen ja että sen haltijalla on samat oikeudet ammatin harjoittamisen yhteydessä."

31 Verwaltungsgericht Stuttgart ilmaisee kuitenkin epäilyksensä vastaavuuslausekkeen soveltuvuudesta Beuttenmüllerin tapaukseen. Se toteaa ensinnäkin, että Beuttenmüller on suorittanut kaiken koulutuksensa Itävallassa. Sen mukaan direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa näytettäisiin viitattavan toisessa jäsenvaltiossa suoritettuun koulutukseen, jonka vastaavuus on tunnustettu kyseisessä jäsenvaltiossa eli esillä olevassa asiassa Itävallan tasavallassa.

32 Toiseksi ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin katsoo, että Itävallan liittovaltion opetus- ja kulttuuriministeriön 10.8.1998 antama lausunto ei ole millään tavoin sitova. Toteamus, jonka mukaan aikaisemman koulutuksen suorittaneilla henkilöillä on opettajan ammatin harjoittamisen osalta Itävallassa samat oikeudet kuin uuden koulutuksen suorittaneilla henkilöillä, tehdään

tyhjäksi sen mukaan Stadtschulrat Wienin kantajalle 8.4.1999 osoittaman kirjeen sisällössä. Kansallisen tuomioistuimen mukaan tästä kirjeestä käy ilmi, että kummallakin koulutuksella tunnustetaan olevan vastaava arvo ammattiin pääsyn osalta, mutta ainoastaan kuusi lukukautta kestänyt peruskoulunopettajan koulutus oikeuttaa kuulumisen palkkaluokkaan L2 a2. Opettajien, jotka ovat suorittaneet ainoastaan neljä lukukautta kestäneen koulutuksen, on suoritettava opettajankoulutuslaitosten opinto-ohjelmaan kuuluvien tiettyjen aineiden osalta täydentävä koulutus ja kokeita.

33 Verwaltungsgericht Stuttgart toteaa direktiivin 92/51 osalta, että sitä ei ole ennakkoratkaisupyynnön esittämispäivään mennessä saatettu osaksi kansallista oikeutta. Se pohtii näin ollen mahdollisuutta soveltaa välittömästi tämän direktiivin säännöksiä. Se tiedustelee lisäksi, voidaanko koeajan pituus ottaa huomioon vahvistettaessa, että Baden-Württembergissä opettajan ammattiin pääsyä varten edellytetyn keskiasteen jälkeisen koulutuksen kokonaispituus on yli neljä vuotta. Tällaisessa tapauksessa saattaisi olla direktiivin 92/51 3 artiklan viimeisen alakohdan vastaista soveltaa samassa artiklassa säädettyjä sääntöjä.

34 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella Verwaltungsgericht Stuttgart päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Voidaanko — — direktiivin 89/48/ETY 3 ja 4 artiklaa soveltaa sellaisenaan siten, että jäsenvaltion kansalainen voi vedota niiden säännöksiin, jos niitä ei ole asianmukaisesti saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä?

2) Voidaanko — — direktiivin 92/51/ETY 3 ja 4 artiklaa soveltaa sellaisenaan siten, että jäsenvaltion kansalainen voi vedota kyseisiin säännöksiin kaikkia

sellaisia kansallisia säännöksiä vastaan, jotka eivät ole direktiivin säännösten mukaisia, jos asianmukaisia täytäntöönpanotoimia ei ole toteutettu määräajassa?

Jos ensimmäiseen ja/tai toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

3) Onko —— direktiivin 89/48/ETY tai —— direktiivin 92/51/ETY vastaisena pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä (tässä asiassa —— direktiivin 89/48/ETY saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä opettajan ammatin osalta 15.8.1996 annettu Baden-Württembergin osavaltion opetusministeriön asetus), jonka mukaan toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa saadun tai tunnustetun, opettajan ammattia koskevan pätevyyden tunnustaminen

a) edellyttää poikkeuksetta vähintään kolmivuotista korkeampaa koulutusta, ja että

b) tutkintotodistus koskee vähintään kahta sellaista ainetta, joita Baden-Württembergissä vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi?

Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

4) Onko direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan a alakohdan toista alakohtaa tulkittava siten, että Itävallassa aikaisemmasta kaksivuotisesta ala-asteen opettajan ammatillisesta koulutuksesta annettu tutkintotodistus on direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan a alakohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu

tutkintotodistus, jos Itävallan toimivaltainen viranomainen vahvistaa, että kaksivuotisesta koulutuksesta annettu todistus katsotaan direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan a alakohdan toista alakohtaa sovellettaessa nykyisin kolmivuotisen koulutuksen jälkeen myönnettyä tutkintotodistusta vastaavaksi ja että tällainen todistus antaa kyseisessä jäsenvaltiossa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan ala-asteen opettajan ammattia ja harjoittaa sitä?

Jos toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

5) Onko direktiivin 92/51/ETY 3 artiklan toista kohtaa tulkittava opettajan tutkintotodistuksen tunnustamisen kannalta siten, että siinä edellytetty "yli nelivuotisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen suorittaminen" tarkoittaa ainoastaan vaadittavaa korkeampaa koulutusta, vai lasketaanko "yli nelivuotisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen suorittamiseen" myös opetusharjoittelu?

6) Jos direktiivin 92/51/ETY 3 artiklan ensimmäistä kohtaa sovelletaan Itävallassa kaksivuotisen (korkeamman) koulutuksen jälkeen saatuihin opettajan tutkintotodistuksiin,

syntyykö direktiivin 92/51/ETY 3 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdan perusteella silloin, kun direktiiviä 92/51/ETY ei ole saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä 17 artiklassa asetetussa määräajassa, oikeus jäsenvaltiossa saatujen tutkintotodistusten rinnastamiseen opettajan ammatin harjoittamiseksi vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaadittavan vastaavan pätevyyden kanssa, ilman että vastaanottava jäsenvaltio voi ensin vaatia 4 artiklan mukaisten korvaavien toimenpiteiden toteuttamista, vaikka vaadittavat edellytykset täyttyvät?"

Ennakkoratkaisukysymykset

35 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyrkii kysymyksillään selvittämään pääasiallisesti, voiko jäsenvaltion kansalainen, jolle on lähtöjäsenvaltiossa myönnetty kaksivuotisen koulutuksen perusteella kelpoisuus harjoittaa opettajan ammattia, vedota välittömästi direktiivin 89/48 tai direktiivin 92/51 säännöksiin, voidakseen vaatia, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen tunnustaa hänelle oikeuden harjoittaa opettajan ammattia tämän valtion kouluissa samoin edellytyksin kuin tämän valtion omat kansalaiset.

36 Aluksi on muistutettava, että kuten käy ilmi sekä direktiivin 89/48 että direktiivin 92/51 ensimmäisestä perustelukappaleesta, näiden direktiivien ensisijaisena tavoitteena on poistaa henkilöiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden esteet jäsenvaltioiden väliltä. Näissä perustelukappaleissa korostetaan sitä, että tämä merkitsee jäsenvaltioiden kansalaisille etenkin mahdollisuutta harjoittaa ammattia joko itsenäisenä ammatinharjoittajana tai palkatussa työssä muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa he ovat hankkineet ammattipätevyyden. Direktiivin 89/48 kolmannesta ja neljännestä perustelukappaleesta käy lisäksi ilmi, että tutkintotodistusten tunnustamista koskevan yleisen järjestelmän tarkoituksena on helpottaa yhteisön kansalaisten mahdollisuutta harjoittaa kaikkea sellaista ammattitoimintaa, joka vastaanottavassa jäsenvaltiossa edellyttää tiettyä koulutusta. Direktiivin 92/51 kahdeksannessatoista perustelukappaleessa todetaan lisäksi, että tällä direktiivillä perustetun tutkintotodistusten tunnustamista koskevan yleisen järjestelmän tarkoituksena on direktiivillä 89/48 perustetun ensimmäisen yleisen järjestelmän tavoin poistaa säänneltyjen ammattien harjoittamiseen ryhtymisen esteet.

37 Sen selvittämiseksi, täyttyvätkö direktiivin 89/48 asian kannalta olennaisten säännösten välittömän soveltamisen edellytykset pääasian kaltaisissa olosuhteissa, on ensiksi tarkasteltava neljättä kysymystä, joka koskee tämän direktiivin 1 artiklan a alakohdan toisen alakohdan tulkintaa. Kuten sen otsikosta käy ilmi, siinä säädetään vähintään kolmivuotisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä, kun taas

esillä olevassa asiassa pääasian kantaja on suorittanut Itävallassa vain kaksivuotisen koulutuksen. Näin ollen mikäli neljänteen kysymykseen olisi vastattava kieltävästi, kantajalla ei olisi mahdollisuutta vedota kyseisestä direktiivistä johtuviin oikeuksiin.

Neljäs kysymys

38 Tällä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, onko direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toista alakohtaa tulkittava siten, että Itävallassa aikaisemmin kaksivuotisesta opettajan ammatillisesta koulutuksesta annettu tutkintotodistus on saman säännöksen ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu tutkintotodistus, jos kyseisen valtion toimivaltaiset viranomaiset vahvistavat, että kaksivuotisesta koulutuksesta annettu todistus katsotaan nykyisin kolmivuotisen koulutuksen jälkeen myönnettyä tutkintotodistusta vastaavaksi ja että se antaa kyseisessä jäsenvaltiossa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan opettajan ammattia ja harjoittaa sitä.

39 Beuttenmüllerin, Itävallan hallituksen ja komission mukaan tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi, kun taas Land Baden-Württemberg näyttäisi kannattavan näkemystä, jonka mukaan itävaltalaisen opettajankoulutuslaitoksen kaksivuotiseen koulutukseen ei voida soveltaa direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa säädettyä vastaavuuslauseketta. Se katsoo joka tapauksessa, ettei tuota säännöstä voida soveltaa pääasiassa. Beuttenmüller ja Itävallan hallitus ovat päinvastaista mieltä. Komissio puolestaan toteaa, että on kansallisen tuomioistuimen asiana ratkaista, täyttyvätkö direktiivissä tutkintojen rinnastamiselle asetetut edellytykset esillä olevassa asiassa.

40 Tämän osalta on muistutettava, että direktiivissä 89/48 tarkoitettu tutkintotodistuksen käsite on määritelty kyseisen direktiivin 1 artiklan a alakohdassa, johon kuuluu kaksi alakohtaa. Ensimmäisessä alakohdassa ilmaistaan edellytykset, jotka tutkintotodistusten, todistusten tai asiakirjojen on täytettävä voidakseen vastata tutkintotodistuksen käsitettä, ja näistä on mainittava erityisesti edellytys, jonka mukaan tällaisen tutkintotodistuksen on osoitettava keskiasteen jälkeisen koulutuksen vähimmäiskesto. Kyseisen säännöksen toisen alakohdan mukaan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetun tutkintotodistuksen kaltaisena pidetään jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antamaa tutkintotodistusta, todistusta tai muuta asiakirjaa, joka ei täytä ensimmäisessä alakohdassa säädettyjä edellytyksiä, jos se täyttää tietyt edellytykset. Näitä ovat, että sen on antanut jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ja että se on annettu yhteisössä suoritetusta koulutuksesta. Lisäksi toimivaltaisen viranomaisen on täytynyt tunnustaa kyseinen koulutus vastaavan tasoiseksi ja kyseisen tutkintotodistuksen on annettava samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia ja harjoittaa sitä tuossa jäsenvaltiossa.

41 On todettava, että kokonaan Itävallassa suoritetun kaksivuotisen koulutuksen perusteella tuossa jäsenvaltiossa myönnetty tutkintotodistus täyttää edellisessä kohdassa mainitut edellytykset, jos toimivaltainen viranomainen vahvistaa, että tämä tutkintotodistus katsotaan nykyisin kolmivuotisen koulutuksen jälkeen myönnettyä tutkintotodistusta vastaavaksi ja että se antaa kyseisessä jäsenvaltiossa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan opettajan ammattia ja harjoittaa sitä. Ilmaisu "yhteisössä suoritettu koulutus" kattaa nimittäin sekä kokonaan tutkintotodistuksen tai todistuksen myöntäneessä jäsenvaltiossa suoritetun koulutuksen että osittain tai kokonaan toisessa jäsenvaltiossa suoritetun koulutuksen.

42 Tällaista direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisen alakohdan tulkintaa, joka perustuu suoraan tämän säännöksen sanamuotoon, tukee lisäksi Euroopan parlamentille ja neuvostolle direktiivin 89/48/ETY 13 artiklan mukaisesti tehty kertomus korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevan yleisen järjestelmän soveltamisesta — — (KOM(96) 46 lopullinen), jonka komissio on antanut 15.2.1996. Tämän kertomuksen III kohdan v alakohdan mukaan kyseisen direktiivin 1 artiklan a alakohdan toinen alakohta on annettu, jotta voitaisiin ottaa huomioon henkilöt, jotka eivät ole suorittaneet kolmivuotista korkeampaa koulutusta mutta joilla on pätevyys, joka antaa heille

samat ammatilliset oikeudet kuin jos he olisivat suorittaneet tällaiset opinnot. Kertomuksen III kohdan vi alakohdasta käy ilmi, että tällaisia tilanteita esiintyy useissa jäsenvaltioissa. Siitä käy myös ilmi, että kyseistä säännöstä sovelletaan myös, kun sellaiset opinnot, jotka eivät kuulu 1 artiklan a alakohdan ensimmäisen alakohdan soveltamisalaan, korvataan jäsenvaltiossa opinnoilla, joista annetaan tässä alakohdassa tarkoitettu tutkintotodistus, sillä edellytyksellä, että kansallisessa lainsäädännössä tunnustetaan nimenomaisesti aikaisempi koulutus vastaavan tasoiseksi kuin uusi koulutus ja että kyseisellä tutkintotodistuksella annetaan aikaisempien tutkintotodistusten haltijoille samat oikeudet kuin mitä uusien tutkintotodistusten haltijoilla on ryhtyä harjoittamaan ammattia ja harjoittaa sitä.

43 Yhteisöjen tuomioistuimen, jonka ratkaistavaksi ennakkoratkaisupyyntö on saatettu, asiana ei ole ratkaista niitä epäilyksiä, joita kansallinen tuomioistuin ja Land Baden-Württemberg ovat ilmaisseet tämän oikeudenkäynnin kuluessa direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa ilmaistun viimeisen edellytyksen täyttymisestä. Kansallisen tuomioistuimen asiana on määrittää asianomaisen esittämien, saman direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen todisteiden sekä näiden todisteiden arvioimiseksi soveltuvien kansallisten säännösten perusteella, onko katsottava, että kyseinen edellytys täyttyy pääasiassa.

44 On kuitenkin täsmennettävä, kuten Itävallan hallitus on perustellusti todennut, että tämä edellytys koskee oikeutta harjoittaa säänneltyä ammattia eikä palkkauksen ja muiden työsuhteen ehtojen soveltamista aiemman koulutuksen ja uuden koulutuksen toisiaan vastaavuuden tunnustavassa jäsenvaltiossa. Direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa tehdyn toteamuksen "samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia" tarkoituksena on erityisesti ottaa huomioon sellaisten henkilöiden tilanne, joilla säilyy oikeus harjoittaa kyseistä ammattia, vaikka heille myönnetyt tutkintotodistukset tai todistukset eivät enää nykyisin oikeuta ryhtymään kyseisen ammatin harjoittamiseen nämä todistukset myöntäneessä tai tunnustaneessa jäsenvaltiossa. Tällainen tulkinta on yhteensopiva direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa tarkoitetun saavutettujen oikeuksien suojelemista koskevan tavoitteen kanssa. Sitä tukee myös se, että tämän säännöksen sanamuodossa käytetään ilmaisua "tai" eroteltaessa toisistaan yhtäältä oikeudet "ryhtyä harjoittamaan" säänneltyä ammattia ja toisaalta "harjoittaa" sitä.

45 Näin ollen neljänteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toista alakohtaa on tulkittava siten, että Itävallassa aikaisemmin kaksivuotisesta ala-asteen opettajan ammatillisesta koulutuksesta annetun kaltainen tutkintotodistus on saman säännöksen ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu tutkintotodistus, jos tämän jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset vahvistavat, että kaksivuotisesta koulutuksesta annettu todistus katsotaan nykyisin kolmivuotisen koulutuksen jälkeen myönnettyä tutkintotodistusta vastaavaksi ja että tällainen todistus antaa kyseisessä jäsenvaltiossa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan opettajan ammattia ja harjoittaa sitä. Kansallisen tuomioistuimen asiana on määrittää asianomaisen esittämien, saman direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen todisteiden sekä näiden todisteiden arvioimiseksi soveltuvien kansallisten säännösten perusteella, onko katsottava, että 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa ilmaistu viimeinen edellytys täyttyy pääasiassa. Tämä edellytys koskee oikeutta harjoittaa säänneltyä ammattia eikä palkkauksen ja muiden työsuhteen ehtojen soveltamista aiemman koulutuksen ja uuden koulutuksen toisiaan vastaavuuden tunnustavassa jäsenvaltiossa.

Ensimmäinen ja kolmas kysymys

46 Ensimmäisellä ja kolmannella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, voiko jäsenvaltion kansalainen vedota direktiivin 89/48 3 ja 4 artiklan säännöksiin tämän direktiivin säännösten kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä vastaan ja ovatko direktiivin kanssa ristiriidassa EU-EWR-LehrerVO:n kaltaiset säännökset, joilla täytäntöönpannaan kyseinen direktiivi opettajan ammatin osalta, siltä osin kuin näissä kansallisissa säännöksissä edellytetään poikkeuksetta toisessa jäsenvaltiossa hankitun tai tunnustetun opettajan ammattipätevyyden tunnustamisen osalta vähintään kolmivuotista korkeampaa koulutusta ja sitä, että koulutukseen sisältyy vähintään kaksi sellaista ainetta, joita vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi.

47 Beuttenmüller, Itävallan hallitus ja komissio katsovat, että EU-EWR-LehrerVO:lla täytäntöönpannaan virheellisesti direktiivi 89/48, ja ne väittävät, että jäsenvaltion kansalainen voi vedota tämän direktiivin 3 artiklan a alakohtaan tämän direktiivin kanssa ristiriidassa olevien kansallisten säännösten soveltamista vastaan. Land Baden-Württemberg väittää, että EU-EWR-LehrerVO täyttää kaikilta osin kyseisen direktiivin vaatimukset ja että näin ollen viimeksi mainitun direktiivin säännöksiä ei voida soveltaa välittömästi.

48 On muistutettava, että direktiivin 89/48 3 artiklan a alakohdassa säädetään, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ei saa puutteellisen pätevyyden perusteella kieltäytyä antamasta jäsenvaltion kansalaiselle lupaa ryhtyä harjoittamaan tai harjoittaa säänneltyä ammattia samoilla edellytyksillä, joita sovelletaan sen omiin kansalaisiin, jos hakijalla on tutkintotodistus, joka toisessa jäsenvaltiossa vaaditaan kyseisen ammatin harjoittamisen aloittamiseksi tai sen harjoittamiseksi tuon jäsenvaltion alueella, ja jos tämä tutkintotodistus on annettu jossakin jäsenvaltiossa.

49 Kuten tämän tuomion 40 kohdasta käy ilmi, direktiivissä 89/48 tarkoitettu, tämän direktiivin 3 artiklan a alakohdassa käytetty tutkintotodistuksen käsite kattaa sekä tutkintotodistukset, todistukset tai asiakirjat, jotka täyttävät tämän direktiivin 1 artiklan a alakohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetyt edellytykset, että myös ne tutkintotodistukset, todistukset tai asiakirjat, jotka rinnastetaan niihin tämän säännöksen toisen alakohdan nojalla. Näin ollen kyseisen 3 artiklan a alakohdan mukaan vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on tunnustettava säännellyn ammatin harjoittamiseen edellytetty tutkintotodistus, jos hakijalla on tämän direktiivin 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa tarkoitettu vastaavan tasoinen tutkintotodistus, vaikka tämä tutkintotodistus on annettu alle kolmivuotisen koulutuksen perusteella ja/tai vaikka vastaavia opintoja ei ole suoritettu korkeakoulussa tai muussa saman tasoisessa oppilaitoksessa.

50 Tästä seuraa, että direktiivin 89/48 ja erityisesti sen 3 artiklan a alakohdan kanssa ristiriidassa ovat EU-EWR-LehrerVO:ssa säädetyn kaltaiset kansalliset säännökset, joissa edellytetään poikkeuksetta opettajan ammattia koskevan pätevyyden tunnustamiseksi, että tämä on suorittanut korkeakoulussa vähintään kolmivuotisen koulutuksen.

51 Samoin direktiivin 89/48 kanssa ovat ristiriidassa sellaiset kansalliset säännökset, joiden mukaan toisessa jäsenvaltiossa hankitun opettajan ammattia koskevan pätevyyden tunnustamisen edellytyksenä on, että tällä koulutuksella on täsmällinen sisältö, kuten EU-EWR-LehrerVO:ssa säädetyn kaltaiset säännökset, joissa vaaditaan, että hakijan vetoamaan koulutukseen sisältyy vähintään kaksi sellaista ainetta, joita Baden-Württembergissä vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi.

52 Komissio on huomauttanut perustellusti, että direktiivissä 89/48 perustettu tutkintotodistusten vastavuoroista tunnustamista koskeva järjestelmä ei tarkoita, että muiden jäsenvaltioiden myöntämissä tutkintotodistuksissa osoitettaisiin vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaadittuun koulutukseen rinnastuva tai sitä vastaava koulutus. Tässä järjestelmässä tutkintotodistusta ei tunnusteta siihen liittyvälle koulutukselle ominaisen arvon perusteella vaan siksi, että se antaa sen myöntäneessä tai tunnustaneessa jäsenvaltiossa oikeuden ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia. Erot toisessa jäsenvaltiossa hankitun opettajan koulutuksen ja vastaanottavassa jäsenvaltiossa järjestetyn koulutuksen organisaation tai opetuksen sisällön välillä eivät näin ollen voi riittää perustelemaan sitä, ettei kyseistä ammattipätevyyttä tunnusteta. Jos nämä erot ovat luonteeltaan olennaisia, niiden avulla voidaan korkeintaan perustella se, että jäsenvaltio vaatii hakijalta kyseisen direktiivin 4 artiklan mukaisesti, että tämän on suoritettava toinen tässä säännöksessä säädetyistä korvaavista toimenpiteistä.

53 Pääasiassa on selvää, että EU-EWR-LehrerVO:n 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa edellytetään opettajan ammattipätevyyden tunnustamiseksi, että toisessa jäsenvaltiossa hankittuun koulutukseen sisältyy vähintään kaksi sellaista ainetta, joita vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi. Tällainen edellytys on omiaan estämään monia yhteisön kansalaisia ryhtymästä harjoittamaan opettajan ammattia kyseisessä vastaanottavassa jäsenvaltiossa, vaikka heillä on tarvittava pätevyys tämän ammatin harjoittamiseksi lähtöjäsenvaltiossa. Lisäksi siinä edellytetään, että muussa kuin vastaanottavassa jäsenvaltiossa hankitun koulutuksen on oltava viimeksi mainitussa jäsenvaltiossa annettavaan koulutukseen rinnastuvaa tai sitä vastaavaa, mikä on selvästi direktiivissä 89/48 perustetun tutkintotodistusten tunnustamisjärjestelmän ja saman direktiivin 3 artiklan a alakohdan selvän sanamuodon vastaista.

54 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kaikissa tapauksissa, joissa direktiivin säännökset ovat sisältönsä osalta ehdottomia ja riittävän täsmällisiä, yksityiset oikeussubjektit voivat vedota niihin kansallisessa tuomioistuimessa valtiota vastaan, jos valtio ei ole asetetussa määräajassa saattanut direktiiviä osaksi kansallista oikeusjärjestystä tai jos se ei ole tehnyt sitä asianmukaisesti (ks. mm. asia 103/88, Fratelli Costanzo, tuomio 22.6.1989, Kok. 1989 s. 1839, Kok. Ep. X, s. 95 29 kohta; asia C-141/00, Kügler, tuomio 10.9.2002, Kok. 2002, s. I-6833, 51 kohta ja yhdistetyt asiat C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, Österreichischer Rundfunk ym., tuomio 20.5.2003, Kok. 2003, s. I-4989, 98 kohta).

55 Tämän osalta direktiivin 89/48 3 artiklan a alakohta on sisältönsä osalta ehdoton ja riittävän täsmällinen. Yksityiset oikeussubjektit voivat näin ollen vedota tähän säännökseen kansallisessa tuomioistuimessa kyseisen direktiivin kanssa ristiriitaisten kansallisten säännösten soveltamisen syrjäyttämiseksi.

56 Direktiivin 89/48 4 artiklan osalta on todettava, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ei ole määrännyt Beuttenmüllerille mitään tässä säännöksessä tarkoitettuja korvaavia toimenpiteitä. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen ei ole tarpeen lausua tämän säännöksen tulkinnasta.

57 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen ja kolmanteen kysymykseen on vastattava, että jäsenvaltion kansalainen voi vedota direktiivin 89/48 3 artiklan a alakohtaan tämän direktiivin kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä vastaan. Direktiivi on ristiriidassa tällaisten säännösten kanssa, mikäli näissä säännöksissä edellytetään muussa kuin vastaanottavassa jäsenvaltiossa hankitun tai tunnustetun opettajan ammattipätevyyden tunnustamisen osalta poikkeuksetta vähintään kolmivuotista korkeampaa koulutusta ja että koulutukseen sisältyy vähintään kaksi sellaista ainetta, joita vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi.

Toinen, viides ja kuudes kysymys

58 Toisella, viidennellä ja kuudennella kysymyksellään, joita on syytä tarkastella yhdessä ja jotka koskevat direktiivin 92/51 3 ja 4 artiklan tulkintaa, kansallinen tuomioistuin tiedustelee pääasiallisesti, voiko silloin, kun tätä direktiiviä ei ole saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä 17 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa asetetussa määräajassa, jäsenvaltion kansalainen vedota kyseisen direktiivin 3 artiklan a alakohtaan vaatiakseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa Itävallassa kaksivuotisen koulutuksen jälkeen saadun kaltaisen opettajan ammattipätevyyden tunnustamista vai onko niin, että joko tällaista oikeutta ei ole sillä perusteella, että pääasiassa sovelletaan kyseisen 3 artiklan viimeisessä alakohdassa säädettyä poikkeusta, tai tällaisen oikeuden edellytyksenä on, että hakija suorittaa ensin saman direktiivin 4 artiklassa tarkoitetut korvaavat toimenpiteet.

59 On muistutettava, että ennakkoratkaisupyyntöön sisältyvistä seikoista käy ilmi, että Land Baden-Württemberg on laiminlyönyt täytäntöönpanna direktiivin 92/51, joka jäsenvaltioiden piti sen 17 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan täytäntöönpanna 18.6.1994 mennessä. Lisäksi tämän direktiivin 3 artiklan a alakohdasta, jonka tavoite ja sisältö ovat samat kuin direktiivin 89/48 3 artiklan a alakohdassa, käy ilmi, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on tunnustettava jäsenvaltion kansalaisen hankkima opettajan ammattipätevyys, jos hakijalla on direktiiveissä 92/51 tai 89/48 tarkoitettu tutkintotodistus, jota jäsenvaltiossa edellytetään, jotta kyseistä ammattia voidaan ryhtyä harjoittamaan tai harjoittaa sen alueella. Kuten direktiivin 92/51 1 artiklan a alakohdasta käy ilmi, tässä direktiivissä tarkoitetaan tutkintotodistuksella koulutuksesta annettua asiakirjaa, jolla, muiden edellytysten ohella, osoitetaan, että sen haltija on suorittanut muun kuin direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan a alakohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetun vähintään yksivuotisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen.

60 Näissä olosuhteissa jäsenvaltion kansalainen voi vedota direktiivin 92/51 3 artiklan a alakohtaan vaatiakseen, että Itävallassa kaksivuotisen koulutuksen perus-

teella annetun kaltainen tutkintotodistus on tunnustettava vastaanottavassa jäsenvaltiossa. On kuitenkin todettava, että mikäli tällainen ammattipätevyyttä koskeva todistus täyttää myös kaikki direktiivin 89/48 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa säädetyt edellytykset, jotta sen voidaan katsoa olevan saman säännöksen ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu tutkintotodistus, vastaanottavan jäsenvaltion on myönnettävä tunnustaminen viimeksi mainitun direktiivin 3 artiklan a alakohdan eikä direktiivin 92/51 3 artiklan a alakohdan nojalla.

61 Land Baden-Württemberg väittää kuitenkin, ettei direktiivin 92/51 3 artiklaa voida soveltaa pääasiassa saman artiklan viimeisessä alakohdassa säädetyn poikkeuksen vuoksi. Tämän säännöksen mukaan vastaanottavan jäsenvaltion ei tarvitse soveltaa kyseistä artiklaa silloin, kun säännellyn ammatin harjoittamiseen ryhtyminen tai sen harjoittaminen siinä valtiossa edellyttää direktiivissä 89/48 tarkoitettua tutkintotodistusta, jonka myöntämisen yhtenä edellytyksenä on yli nelivuotisen keskiasteen jälkeisen koulutuksen suorittaminen. Land Baden-Württemberg toteaa tässä yhteydessä, että ala- tai yläasteen opettajan ammatin harjoittaminen edellyttää kolmivuotista koulutusta opettajainkoulutuslaitoksessa sekä tämän koulutuksen jälkeen suoritettua vähintään kahdeksantoista kuukauden harjoittelua. Kyseessä on näin ollen direktiivin 92/51 3 artiklan viimeisessä alakohdassa tarkoitettu yli nelivuotinen keskiasteen jälkeinen koulutus.

62 Tällaista tulkintaa ei voida hyväksyä.

63 Ensiksikin, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 87 kohdassa, jäsenvaltio, joka ei ole noudattanut velvoitettaan saattaa direktiivin säännökset osaksi oikeusjärjestystään, ei voi vedota yhteisön kansalaisia vastaan kyseisistä säännöksistä johtuviin rajoituksiin eikä se voi vaatia näitä noudattamaan

direktiivistä johtuvia velvoitteita. Land Baden-Württemberg ei voi näin ollen vedota yksityistä oikeussubjektia kohtaan direktiivin 92/51 3 artiklan viimeisessä alakohdassa säädettyyn poikkeukseen, koska se on laiminlyönyt täytäntöönpanna kyseisen direktiivin.

64 Toiseksi on todettava, että Land Baden-Württembergin suosittelema direktiivin 92/51 3 artiklan viimeisen alakohdan tulkinta on joka tapauksessa virheellinen. Saman direktiivin useista säännöksistä, erityisesti sen 1 artiklan g alakohdasta ja 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan ensimmäisestä luetelmakohdasta käy ilmi, että "keskiasteen jälkeisen koulutuksen" käsite ei tarkoita samaa kuin "harjoittelu", vaikka ammattikoulutukseen saattaa sisältyä keskiasteen jälkeisiä opintoja, joita täydennetään harjoittelulla. Minkään seikan perusteella ei voida päätellä, ettei kyseisen direktiivin 3 artiklan viimeisessä alakohdassa oteta huomioon tätä erottelua. Lisäksi koska kyseessä on säännös, jolla poiketaan tässä direktiivissä säädetystä yleisestä periaatteesta, jonka mukaan vastaanottava jäsenvaltio ei voi kieltää oikeutta ryhtyä harjoittamaan säänneltyä ammattia sellaiselta jäsenvaltion kansalaiselta, jolla on muussa kuin vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaadittu pätevyys saman ammatin harjoittamiseen, sitä on tulkittava suppeasti (ks. vastaavasti em. asia Kügler, tuomion 28 kohta). Näin ollen on katsottava, että direktiivin 92/51 3 artiklan viimeinen alakohta koskee ainoastaan keskiasteen jälkeisten opintojen kestoa ja ettei harjoittelua voida ottaa mukaan laskettaessa neljän vuoden vähimmäisaikaa, joka on yksi edellytys tämän poikkeuksen soveltamiselle.

65 Mahdollisuudesta asettaa ammattipätevyyden tunnustamisen edellytykseksi, että hakijan on suoritettava direktiivin 92/51 4 artiklassa säädetyt korvaavat toimenpiteet, on todettava, että tämän tuomion 63 kohdasta käy ilmi, että jos jäsenvaltio ei ole noudattanut velvoitettaan saattaa direktiivin säännökset osaksi oikeusjärjestystään, se ei voi vaatia yksityisiä oikeussubjekteja noudattamaan näistä säännöksistä johtuvia velvoitteita. Land Baden-Württemberg ei voi näin ollen kieltäytyä tunnustamasta pääasian kantajalla olevan tutkintotodistuksen vastaavuutta vetoamalla siihen, että tällä on mahdollisesti velvollisuus suorittaa ensin korvaavia toimenpiteitä.

66 Lisäksi on korostettava, ettei vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ole määrännyt Beuttenmüllerille mitään direktiivin 92/51 4 artiklassa säädettyjä korvaavia toimenpiteitä. Näissä olosuhteissa, kuten on jo todettu tämän tuomion 56 kohdassa direktiivin 89/48 4 artiklan osalta, yhteisöjen tuomioistuimen ei ole tarpeen lausua direktiivin 92/51 vastaavan säännöksen tulkinnasta.

67 Edellä esitetyn perusteella toiseen, viidenteen ja kuudenteen kysymykseen on vastattava, että silloin, kun täytäntöönpanotoimia ei ole toteutettu direktiivin 92/51 17 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa asetetussa määräajassa, jäsenvaltion kansalainen voi vedota kyseisen direktiivin 3 artiklan a alakohtaan vaatiakseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa Itävallassa kaksivuotisen koulutuksen jälkeen saadun kaltaisen opettajan ammattipätevyyden tunnustamista. Pääasian kaltaisissa olosuhteissa tätä mahdollisuutta ei voida sulkea pois sillä perusteella, että asiassa sovelletaan kyseisen 3 artiklan viimeisessä alakohdassa säädettyä poikkeusta, eikä tällaisen oikeuden edellytykseksi voida asettaa, että hakija suorittaa ensin saman direktiivin 4 artiklassa tarkoitetut korvaavat toimenpiteet.

Oikeudenkäyntikulut

68 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Itävallan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Verwaltungsgericht Stuttgartin 5.3.2002 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21 päivänä joulukuuta 1988 annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan a alakohdan toista alakohtaa on tulkittava siten, että Itävallassa aikaisemmin kaksivuotisesta ala-asteen opettajan ammatillisesta koulutuksesta annetun kaltainen tutkintotodistus on saman säännöksen ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu tutkintotodistus, jos tämän jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset vahvistavat, että kaksivuotisesta koulutuksesta annettu todistus katsotaan nykyisin kolmivuotisen koulutuksen jälkeen myönnettyä tutkintotodistusta vastaavaksi ja että tällainen todistus antaa kyseisessä jäsenvaltiossa samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan opettajan ammattia ja harjoittaa sitä. Kansallisen tuomioistuimen asiana on määrittää asianomaisen esittämien, saman direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen todisteiden sekä näiden todisteiden arvioimiseksi soveltuvien kansallisten säännösten perusteella, onko katsottava, että 1 artiklan a alakohdan toisessa alakohdassa ilmaistu viimeinen edellytys täyttyy pääasiassa. Tämä edellytys koskee oikeutta harjoittaa säänneltyä ammattia eikä palkkauksen ja muiden työsuhteen ehtojen soveltamista aiemman koulutuksen ja uuden koulutuksen toisiaan vastaavuuden tunnustavassa jäsenvaltiossa.

2) Jäsenvaltion kansalainen voi vedota direktiivin 89/48 3 artiklan a alakohtaan tämän direktiivin kanssa ristiriidassa olevia kansallisia säännöksiä vastaan. Direktiivi on ristiriidassa tällaisten säännösten kanssa, mikäli näissä säännöksissä edellytetään muussa kuin vastaanottavassa jäsenvaltiossa hankitun tai tunnustetun opettajan ammattipätevyyden tunnustamisen osalta poikkeuksetta vähintään kolmivuotista korkeampaa koulutusta ja että koulutukseen sisältyy vähintään kaksi sellaista ainetta, joita vastaanottavassa jäsenvaltiossa vaaditaan opettajan ammatin harjoittamiseksi.

3) Silloin, kun täytäntöönpanotoimia ei ole toteutettu direktiiviä 89/48/ETY täydentävästä ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä 18 päivänä kesäkuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/51/ETY 17 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa asetetussa määräajassa, jäsenvaltion kansalainen voi vedota kyseisen direktiivin 3 artiklan a alakohtaan vaatiakseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa Itävallassa kaksivuotisen koulutuksen jälkeen saadun kaltaisen opettajan ammattipätevyyden tunnustamista. Pääasian kaltaisissa olosuhteissa tätä mahdollisuutta ei voida sulkea pois sillä perusteella, että asiassa sovelletaan kyseisen 3 artiklan viimeisessä alakohdassa säädettyä poikkeusta, eikä tällaisen oikeuden edellytykseksi voida asettaa, että hakija suorittaa ensin saman direktiivin 4 artiklassa tarkoitetut korvaavat toimenpiteet.

Jann Timmermans Rosas

La Pergola von Bahr

Julistettiin Luxemburgissa 29 päivänä huhtikuuta 2004.

R. Grass V. Skouris

kirjaaja presidentti